

DUITSLAND

Hulde en haat voor Hitler

Historicus dook onbekende burgerbrieven aan Adolf Hitler op in Russisch archief. Ook een boze Jehova's getuige uit Enschede richtte zich tot de dictator

Arjan Paans in Berlijn

Op 7 oktober 1934 doet F. Bijkerk uit Enschede een handgeschreven brief in een envelop. Het schrijven is gericht aan de Hitler-regering in Berlijn en bevat een dreigement. 'Uw slechte behandeling van de Jehova's getuigen schokt alle goede mensen en oenteert de naam van God.' Bijkerk sommeert Hitler de meedogenloze vervolging van zijn geloofsgenoten onmiddellijk te staken. 'Anders zal God u en uw nationale partij vernietigen.'

Hoe overtuigd Bijkerk moet zijn geweest van zijn missie, blijkt uit het feit dat de brief eigenlijk als telegram naar Berlijn zou zijn gestuurd. Maar toen bekend werd dat er duizenden Jehova's getuigen de Rijkskanselarij op deze manier probeerden te spammen, werden de telegrammen in Berlijn geweigerd. Dan maar per post, moet Bijkerk hebben gedacht.

'Dat hij zijn brief met zijn naam ondertekende, was moedig, zeker voor die tijd,' zegt de Duitse historicus Henrik Eberle, die de brief van Bijkerk opnam in zijn onlangs verschenen boek *Briefe an Hitler, Ein Volk schreibt seinem Führer*, waarin tot nu toe onbekende documenten uit Russische archieven zijn verzameld en in een historisch perspectief geplaatst. Het boek geeft een uniek beeld van hoe de Duitsers Hitler zagen en hoe dit beeld in de loop van de twaalfjarige nazi-

dictatuur geleidelijk veranderde.

De Enschedeër Bijkerk is niet de enige Nederlander die het tegen de toen al machtige dictator opnam. Anders dan de meeste hate-mail aan Hitler, wordt de brief van een oudere dame uit Friesland zelfs direct aan de Führer voorgelezen. De vrouw – haar naam is niet bekend – schrijft in 1936 dat ze Hitler bewondert, maar doet tegelijkertijd het verzoek om de communistische leider Etgar André vrij te laten. André wordt verdacht van betrokkenheid bij de Rijksdagbrand in februari 1933, een beschuldiging waarin zelfs in nazi-Duitsland weinig mensen geloven.

Mensenrechtenactivisten uit heel Europa zamen meer dan tweeduizend handtekeningen in en sturen die naar Berlijn in de hoop zo de terdoodveroordeling van André te verhinderen. Vergeefs, want op 4 november van hetzelfde jaar wordt André onthoofd.

Hitlers secretariaat ontvangt dagelijks tientallen brieven van partijgenoten, aanbidders, en profiteurs, maar ook van critici en tegenstanders. Vooral in de beginjaren van de NSDAP, als het hoofdkwartier van de partij nog in München zit, krijgt Hitler veel ongevraagde politieke adviezen van mensen die het hem gunstig gezind zijn. Zoals van Fritz Vogel uit Erfurt, die op 24 april 1925 schrijft dat het toch hoog tijd wordt dat de op dat moment statenloze Hitler eindelijk de Duitse nationaliteit aanneemt.

Rudolf Hess, toen nog privésecretaris van

Hitler en later diens plaatsvervanger, beantwoordt dergelijke brieven vaak uitgebreid en sluit meestal af met een welgemeend advies aan de schrijver om *Mein Kampf* er nog eens op na te slaan omdat daarin de meeste politieke opvattingen van Hitler zijn terug te vinden.

Vrouwelijke aanbidders

Na de machtsovername in 1933 zijn de brieven voor Hitler een belangrijke manier om de stemming onder de bevolking te peilen. Martin Bormann, die de leiding heeft over de Privatkanzlei en de brieven selecteert, heeft om die reden direct toegang tot de dictator, dit tot ergernis van de meeste ministers, wie dit privilege niet is vergund.

De auteur maakt in zijn boek onderscheid tussen verschillende categorieën briefschrijvers: hij ziet daders, mededaders, profiteurs en degenen die zijn verleid door het nationaal-socialisme.

Uit de brieven komt het beeld naar voren dat veel Duitsers Hitler zagen als een familielid, of een patriarch die moet worden geëerd. De brieven zijn dan ook vaak kinderlijk van toon. Op zijn verjaardag op 20 april, of met Kerst en zelfs met Moederdag krijgt Hitler tal van gedichten, taarten of geknutselde souvenirs van aanbidders toegestuurd.

Die beschouwen hem niet zelden als een 'messias', die Duitsland van het ellendige juk van de Vrede van Versailles zal verlossen. De

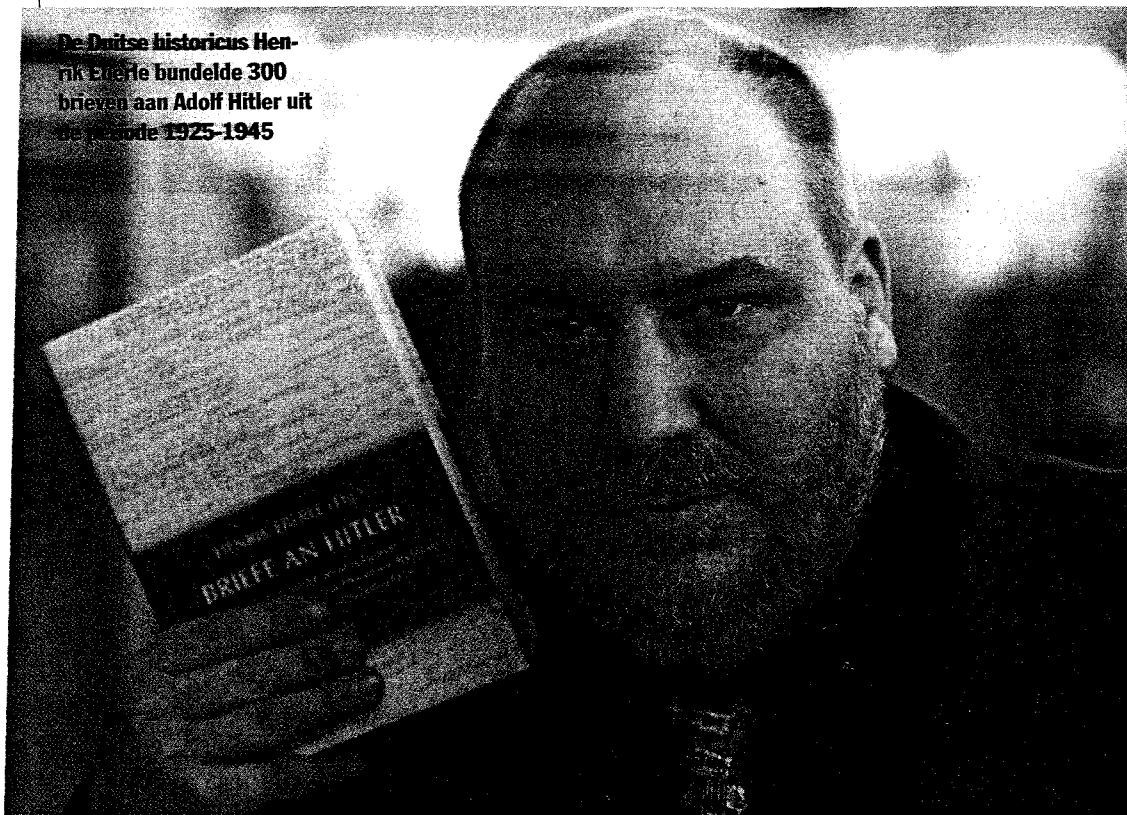
Duizenden brieven

De brieven van burgers aan Hitler geven een indruk van de populariteit van de nazidictator onder zijn bevolking. Terwijl de NSDAP-leider voor de machtsovername in 1933 vooral brieven van mannelijke geestverwanten kreeg, al dan niet vergezeld van goedbedoelde adviezen, namen daarna de fanmail en smeekbeden toe. In 1933 bereikten meer dan vijfduizend brieven de Rijkskanselarij, een jaar later zelfs twaalfduizend. Na het begin van Tweede Wereldoorlog werd het in de postkamer een stuk rustiger. Bij zijn laatste verjaardag in 1945 kreeg de Führer minder dan honderd brieven.

Hitler aan zijn schrijftafel in 1932. Veel Duitse briefschrijvers zagen de dictator als familielid

**De Duitse historicus Hen-
rik Eberle bundelde 300
brieven aan Adolf Hitler uit
de periode 1925-1945**

tot dusverre omstreden theorie dat het nationaal-socialisme voor veel mensen een 'politieke religie' was en dat Hitler als een Jezusfiguur werd gezien, wordt volgens Eberle door de brieven ondersteunt. De hoeveelheid geestelijken die Hitler hun aanhankelijkheid betuigen, is indrukwekkend. Een non waagt zelfs een Jezus-vergelijking en feliciteert Hitler tijdens de Nacht van de Lange Messen, waarin korte metten wordt gemaakt met de top van de SA, met deze geslaagde 'tempelreiniging'. Maar ook in brieven en gedichten van gewone burgers wordt Hitler 'als door God gezondene' bezongen.

*Lieber Führer! Dank. 65
Wir wollten Dich so gerne sehen.
Ich habe Dich so Lieb. Schreib mir
doch. viele Grüße. eine Gina.
Ich grüße Dich Oswald
[Signature]
Anschluß in Bundenkirchen.*

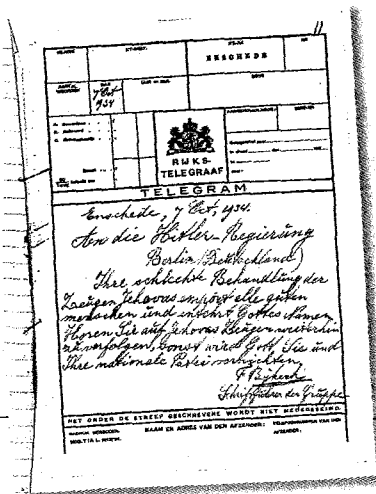
Enschede, 7 oktober 1934.

**Aan de regering-Hitler
Berlijn (Duitsland)**

**Uw slechte behandeling van de Jehova's getuigen
schokt alle goede mensen en onteert de naam van
God. Houdt u op Jehova's getuigen nog verder te ver-
volgen, anders zal God u en uw nationale partij vernie-
tigen.**

**F. Bijkerk
Secretaris van de groep**

Uiteraard zijn er ook vrouwelijke aanbidders, soms wel heel jong, zoals de zevenjarige Gina uit Berlijn, die in 1935 vast geloofde dat ze later met Hitler zal trouwen. Omdat Hitler het zo'n mooi verhaal vindt, krijgt Gina een foto van hem thuisgestuurd. Al te vurige vereersters, zoals de vrouw die zich 'Martha Hitler' noemt, belanden echter in een speciale map met veelschrijfsters die zelfs geen standaardantwoord meer ontvangen. Dit betekent niet dat hun bewegingen niet nauwlettend in de gaten worden gehouden. Laat Bormann de vrouwen in eerste instantie begaan, op het moment dat ze aankondigen naar Berlijn te komen om Hitler te bezoeken, wordt de lokale politie geïnformeerd. Een bewijs voor het feit dat ook in de Hitler-tijd staking als een potentieel veiligheidsrisico wordt gezien. In het geval van Martha Hitler wordt uiteindelijk de Sicherheitsdienst (SD) ingeschakeld, waarschijnlijk om de vrouw in een psychiatrische kliniek te laten opnemen. Of ze daar, zoals honderddui-

zenden andere patiënten, is vermoord, is niet bekend.

Veel aardser zijn de verzoeken van zakenlui die, nog voor de machtsovername, handelen in het charisma van de nazileider. 'Geachte heer Hitler. Als oude, trouwe en langjarige aanhanger, waag ik het om me met een verzoek tot onze toekomstige landsvader te richten, en wel om een Hitler-sigaret en een Hitler-sigaar op de markt te brengen,' schrijft Fritz Dittrich op 27 mei 1932. Hij krijgt een afwijzing, net als andere sigarenfabrikanten. Hitler wijst het gebruik van zijn naam voor economische doeleinden principieel af en is bovendien niet-roker.

Tot de categorie profiteurs behoorde ook Friedrich Christian Prinz zu Schaumburg-Lippe, die via Hitler in het bezit probeert te komen van onteigende joodse bezittingen in het veroverde Polen. Het fanatieke

NSDAP-lid van koninklijke bloede krijgt nul op het rekest van de voor de oostelijke gebieden verantwoordelijke Rijkscommissaris Heinrich Himmler. Friedrich Fürst zu Hohenzollern heeft meer succes met zijn verzoek, waarschijnlijk ook omdat het niets kost. Na een persoonlijk briefje aan Hitler krijgt zijn schoonzoon een hogere rang in het leger.

Terwijl profiteurs in het slechtste geval met een kluitje in het riet worden gestuurd, treedt het regime tegen tegenstanders harder op. Vooral de Duitse Jehova's die, net als hun Enschedese geloofsbroeder F. Bijkerk, Hitler met hel en verdoemenis dreigen, krijgen het zwaar te verduren. Eberle: 'Op grond van hun brieven belandden duizenden Jehova's in concentratiekampen, velen overleefden de oorlog niet.'

Ook Bijkerk kwam tijdens de oorlog in Duitsland terecht, weet ouderling Dick Jonker (50) van de geloofsgemeente uit Enschede. 'Maar hij heeft de oorlog overleefd en is dik in de tachtig geworden. Over zijn brief heeft hij na de oorlog nooit iets gezegd. Voor ons is het een normale gang van zaken om zo te handelen als je God liefhebt.'

Hoe het kan dat de dappere Nederlander niet hetzelfde lot wachtte als zijn geloofsgenoten, is Eberle een raadsel. Het antwoord zou weleens banaal kunnen zijn. Bijkerks brief is in het boek van Eberle terug te vinden onder de naam Th. Bykerth. Misschien waren het wel de hanepoten en niet de voorzienigheid die hem het leven hebben gered.

**Tot nog toe onbekende Nederlandse brief
www.elsevier.nl/Hitler**